

Резултати истраживања о употреби алкохола и других дрога међу младима у Србији, 2008. година

У Институту за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић - Батут" данас су медијским представницима презентовани резултати истраживања о употреби алкохола и других дрога међу младима узраста 16 година (ЕСПАД).

На конференцији су говорили проф. др Томица Милосављевић, министар здравља, др Тања Кнежевић, директорка Института за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић - Батут", Споменка Ћирић Јанковић, координаторка истраживања и др Ђурђа Кисин, Институт за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић - Батут".

У Србији је први пут спроведено истраживање о употреби цигарета, алкохола и других дрога међу младима узраста 16 година по методологији која се користи у Европском школском истраживању о употреби алкохола и других дрога међу младима (ЕСПАД – The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs).

Истраживање су током 2008. године спровели Министарство здравља, Институт за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић Батут" и истраживачка агенција Стратешки Маркетинг, уз сагласност Министарства просвете.

Истраживање по методологији ЕСПАД-а у 2008. години, обухватило је 6553 ученика првог разреда који похађају средње школе (гимназије, средње стручне и средње занатске школе) у градским и сеоским насељима у Републици Србији.

Ово истраживање доприноси укључивању Србије у заједничке напоре, које земље Европе улажу у превенцију злоупотребе цигарета, алкохола и других дрога.

Ово је четврта по реду ЕСПАД студија која се спровод у Европи, а у Србији, као и у још 4 земље (Македонија, Црна Гора, Босна и Херцеговина и Молдавија). Студија је по први пут спроведена на националном новоу. Резултати овог истраживања омогућиће планирање превентивних активности заснованих на доказима, праћење ситуације о употреби цигарета, алкохола и других дрога међу младима у Србији, као и поређење резултата са резултатима 42 европске земље које су укључене у ово истраживање.

Предвиђено је да се истраживање понавља сваке 4 године.

Циљеви истраживања

- Основни циљ ЕСПАД пројекта у Србији је да се прикупе подаци о раширености и обрасцима коришћења дувана, алкохола и осталих дрога међу ученицима првог разреда средњих школа, рођених 1992. године
- Резултати истраживања ће поред пружања увида у коришћење дувана, алкохола и других дрога на територији Србије у целини (укључујући и сеоска насеља) и поређења података са подацима у другим европским земљама омогућити да се дефинишу препоруке и активности за решавање проблема изазваних употребом дрога, алкохола и дувана међу младима.
- У европском контексту, најбитнији дугорочни циљ пројекта је да се поновљеним студијама, сваке четири године, прате трендови везани за коришћење алкохола и других дрога као и да се

размене стечена знања и искуства међу земљама учесницима у пројекту и тиме обогати превентивна пракса

- Спровођење ЕСПАД методологије у Србији обезбеђује учешће наше земље у овој значајној мрежи која уједињује европске земље у њиховом покушају да спрече употребу алкохола и осталих дрога међу младима.

КЉУЧНИ НАЛАЗИ

Пушење цигарета

- Скоро једна половина ученика првог разреда средњих школа (46.0%) је у току живота попушила бар једну цигарету. Ученици гимназија наводе да су пушили у значајно мањем проценту од својих вршњака из осталих средњих школа у Србији. Млади из Војводине у највећем проценту наводе да су некада у току живота пушили (50.4%), док је овај проценат нешто нижи у Београду (48.2%) и централној Србији (43.5%)
- Процент ученика који је током живота пушио 40 или више пута је 13.1%. Значајно више младића него девојака је у току живота пушило 40 или више пута (14.6%, према 11.8%). Ученици средњих стручних и средњих занатских школа, као и они из Војводине и Београда у значајно већем проценту изјављују да су током живота пушили 40 или више пута
- Сваки пети ученик првог разреда средњих школа у Србији (21.0%) тренутно пуши, тј. попушио је бар једну цигарету у току последњих месец дана; и то нешто више девојака (21.4%), него младића (20.6%). Свакодневно (редовно – најмање једну цигарету дневно) у последњих 30 дана је пушило 13.9% ученика, и то приближно исто девојака и младића
- Приближно једна четвртина (26.6%) младих запали своју прву цигарету са навршених 14 година или пре, док 16.8% проба да пуши са 13 година или мање. Младићи почињу да пуше нешто раније од девојака; 19.5% младића и 14.5% девојака су своју прву цигарету пробали са 13 година или мање. Ови подаци указују на постојање великог ризика употребе дувана у каснијем периоду живота, као и потенцијално високу појаву болести које проузрокује дуван
- У популацији ученика првог разреда средњих школа у регионалним центрима у Србији (Београд, Ниш и Нови Сад), када говоримо о проценту ученика који су пушили бар једну цигарету у последњих месец дана, резултати указују да је у 2008. пушење смањено за 8.9% у односу на 2005. годину (износи 22.1%). Слично, свакодневно пушење цигарета у регионалним центрима у последњих месец дана је опало са 22.0% у 2005. на 14.8% у 2008. години.

Употреба алкохола

- Девет од десет ученика је бар једном током живота попило једно или више алкохолних пића, (89.1%). Младићи су у нешто већем проценту од девојака пробали да пију алкохол; 89.9% младића, према 88.3% девојака је пило бар једно алкохолно пиће у току живота
- Једна четвртина школске деце узраста 16 година (24.9%) редовније конзумира алкохол тј. наводи да је у току живота 40 или више пута пила алкохол. Младићи у значајно већем проценту редовно пију алкохол (36.7%) него што то чине девојке (14.7%). Највећи је проценат ученика из Војводине који су током живота попили најмање 40 алкохолних пића (30.0%) , док су проценти међу ученицима из Београда и централне Србије значајно нижи, и износе 23.8% и 23.1%
- У последњих 12 месеци три четвртине ученика (78.2%) је попило бар једно алкохолно пиће, и то значајно више младића него девојака. Више од једне половине ученика (54.0%) је попило бар једно алкохолно пиће у току 30 дана који су претходили истраживању

- У последњих месец дана ученици су најчешће пили пиво (47.2%) и вино (43.6%), док је нешто мањи проценат конзумирао жестока пића (31.4%) и то значајно више у Војводини него у другим регионима
- Уочава се позитиван тренд када је у питању злоупотреба алкохола у регионалним центрима у Србији. У односу на 2005. годину значајно се смањио број ученика из Београда, Ниша и Новог Сада који су у последњих 30 дана конзумирали алкохол; проценат је пао са 72.3% у 2005. на 53.2% у 2008. години
- Једна трећина ученика је пријавила да је последња прилика у којој су пили алкохол била у току последњих седам дана, и то значајно више младића (39.6%), него девојака (27.9%)
- Поред значајно учесталије и обимније употребе алкохолних пића, младићи много раније пробају алкохол од девојака. Тако је сваки пети младић (18.1%) први пут пробао пиво (попио најмање једну чашу/флашу/конзерву пива) са девет или мање година, док је то учинило скоро двоструко мање девојака (10.6%). Конзумирање вина и жестоких пића најчешће започиње са 14 или више година.

Опијање

- Бар једном у животу се напило 42.2% ученика, и то значајно више младића (51.8%), него девојака (33.8%)
- Прво напијање са навршених 13 година или мање пријавило је 8.4% ученика; 13.5% младића и 4.1% девојака
- Чак трећина ученика (32.0%) је бар једном приликом у току последњих месец дана попила пет и више пића заредом (тзв. "бинге дринкинг" или ексцесивно пијење). Значајно је више младића него девојака који су у последњих месец дана бар једном попили пет или више пића заредом. У регионалним центрима (Београд, Ниш и Нови Сад) проценат ученика који су у претходних 30 дана попили пет и више пића заредом износи 30.5%, што је мање него 2005. године када је износио 37.3%.

Употреба осталих психоактивних супстанци

- Чак 15.1% ученика првих разреда средњих школа наводи да су током живота бар једном употребљавали неку од следећих психоактивних супстанци: марихуану или хашиш (канабис), амфетамине, ЛСД или друга халуциногена средстава, крек, кокаин, екстази, хероин, магичне печурке, тродон и остале аналгетике, ГХБ, инхалансе, алкохол у комбинацији са лековима и седативе (без лекарског рецепта). Не уочавају се значајне разлике у употреби илегалних дрога међу младићима и девојкама, с тим што нешто већи проценат девојака (15.3%), него младића (14.8%) пријављује употребу неке илегалне дроге током живота.
- Најмање један пут у животу марихуану је пробало 6.7% ученика, и то 8.8% младића и 4.9% девојака. Уочава се позитиван тренд када је у питању коришћење марихуане током живота међу ученицима из регионалних центара (Београд, Ниш и Нови Сад) у Србији. Док је 2005. године 12.9% ученика бар једном током живота пробало марихуану, проценат ученика из ових градова који су најмање једном користили марихуану у 2008. години износио је 7.3%
- Употреба марихуане или хашиша у последњих 12 месеци у популацији ученика првих разреда средњих школа је статистички значајно нижа од пропорције употребе марихуане током живота

и износи 4.9%. Значајно је већи проценат младића него девојака који су користили марихуану у протеклих 12 месеци, 6.8% према 3.2%

- Марихуану или хашиш у последњих 30 дана, што може указати на почетак редовније употребе, користило је 2.3% ученика и то: 3.3% младића и 1.5% девојака
- Сваки десети ученик првог разреда средње школе (11.9%) је користио у току живота неку психоактивну супстанцу, а да то није марихуана или хашиш. Девојке су у значајно већем проценту од младића користиле неку психоактивну супстанцу, искључујући марихуану
- Чак 7.6% младих је током живота користило седативе без лекарског рецепта. Девојке су у значајно већем проценту користиле седативе без лекарског рецепта. Чак 10.0% девојака наводи да их је користило у току живота, наспрам 4.8% младића
- У популацији ученика првог разреда средњих школа, 2.9% ученика је бар једном у току живота користило инхалансе (лепак, бензин, плин, бронза, лакови и сл), 2.7% алкохол у комбинацији са пилулама, док је екстази пробало 1.6% ученика.

ЗАКЉУЧЦИ

- Рестриктивнији закони, смањење доступности свих психоактивних супстанци, повећање цена легалних дрога, укључивање већег броја младих у едукативне програме и програме развоја социјалних вештина, организовање превентивних активности у школама и локалној заједници за младе, родитеље и просветне раднике и остале одрасле као и повећање могућности за креативно провођење слободног времена, сигурно би допринело смањењу броја младих на узрасту од 16 година који почињу да користе дроге. Улога медија је веома значајна, па је важно да медији на прихватљив начин наставе да информишу младе и одрасле о значају здравих стилова живота и о опасностима употребе свих психоактивних супстанци
- Посматрано према регионима уочавају се значајне разлике у погледу образаца конзумирања различитих психоактивних супстанци, што је потребно узети у обзир приликом планирања превентивних активности у различитим срединама на територији Републике Србије
- Ученици средњих стручних и занатских школа у већем проценту у односу на ученике гимназија пуше, али и почињу конзумирање дувана на млађем узрасту, па се нарочито уочава потреба интензивирања превентивних активности у средњим стручним и занатским школама. У односу на просечне вредности, пушењем су посебно угрожени младићи и ученици у сеоским срединама који су истовремено у мањој мери свесни ризика које повремено пушење носи са собом
- Велики је проценат омладине која је пробала прву цигарету са 14 година и мање, па је превентивне програме потребно спроводити и на ранијем узрасту. Две трећине ученика наводи да су им цигарете, уколико би желели до њих да дођу, доступне што истиче неопходност јачања примене постојеће законске регулативе којом се забрањује продаја дуванских производа малолетним лицима
- Процент ученика који сматрају да би њихови родитељи дозволили или већ дозвољавају пушење је прилично висок, па је потребно и веће укључивање родитеља у превентивне активности
- Посебан проблем међу ученицима је конзумирање алкохолних пића на шта указују подаци да је девет од десет ученика (89.1%) бар једном током живота попило једно или више алкохолних пића, а да једна четвртина школске деце (24.9%) редовније конзумира алкохолна пића и то што се 42.2% ученика бар једном током живота напило
- Значај раног отпочињања превентивних програма истиче и то што је 8.4% ученика пријавило прво напијање са 13 година и мање

- Упркос законски регулисаној забрани продаје и служења алкохолних пића малолетним лицима, чак 40.5% ученика мишљења су да су им жестока пиће лако доступна, док више од половине ученика мисли да би веома лако могли да купе пиво и вино
- Ученици гимназија и средњих стручних школа чешће наводе употребу алкохола током живота од ученика средњих занатских школа. Ученици из великих и малих градова чешће пробају да пију алкохол од ученика из сеоских средина
- Поред знатижеље и одлуке да се алкохол проба, који су на релативно високом нивоу, значајно мањи проценат младих наставља да га конзумира али млади нису у довољној мери свесни ризика употребе алкохолних пића
- Девојке у значајно већој мери користе седативе у односу на младиће што указује на потребу интензивирања активности у циљу смањења злоупотребе седатива посебно усмерених на девојке
- Ученици из урбаних средина, и посебно Београда су у већем проценту навели да су бар једном у току живота пробали марихуану
- Међу младима који су бар једном у току живота пробали марихуану значајно је више оних који наводе је да бар један од њихових пријатеља такође користи, те је потребно спровођење програма који се нарочито базирају на развијању вештина одупирања притисцима